

ההתנפלות על תל-אביב

קדושי תל-אביב.

1. ברוך רוזין	4. אייזיק פייננולד
2. משה הררי	5. בנימין גולדברג
3. ברוך ברקוביץ	6. מסעודה מזרחי

יום א' י"ט אב 25-8-29

המתיחות הורגשה מבוטרי החנויות לאורך רחוב בוסטרוס לא נפתחו. לא של יהודים ולא של מושלמים. ברחוב הראשי של נוה-שלום היו החנויות סגורות חוץ ממספר חנויות של יהודים. הסרובות לסמטאות היהודיות של שכונה זו. קבוצות ערבים עם מקלות התהלכו לאורך הרחובות. החלו מתאספים במסגד הגדול ובמסגד מסעודיה (חסן בק). פלחים מהכפרים הסמוכים היו הולכים ונוספים ביפו מכל צד.

קבוצות יהודים אחוזי מקלות עמדו בקצות הרחובות והסמטאות הגובלות עם רחובות הערבים.

כל משמרות שוטרים או צבא לא נראו ברחובות המ- שותפים ליהודים ולערבים ולא נעשה כל ניסיון מצד הממשלה לפזר את הקהל משני הצדדים ולהרחיקם זה מזה. זמום אוירונים אחדים לא עשה כל רושם. הסהל הערבי התרגל אליו מהימים הקודמים. וידע כי האוירונים אינם עושים כלום בעיר. היהודים הגרים במנשיה (נוה-שלום הערבית) בסביבות הים החלו עוזבים את דירותיהם. בחוצות נוה-שלום ורחוב שבזי נראו נוהרים לתל-אביב נשים וילדים עם כלי בתיהם. המתיחות הלכה ונתחדדה.

במסגד הגדול נוכחו גם כמאתים נוצרים. בין הנואמים שקראו להתקומם היה חמדי אל-חוסייני. שאמר, כי עיטר החזית היא כלפי הממשלה. אחריו הלהיב את הקהל גם עלם צעיר מוחמד אפגאני. סוכן העתון החוסייני 'ג'אמעא אל ערביה'. הוא עורר את הקהל לפעולה. השייך אל-מוזאפר שדבר נגד עשית מהומות הוכה והושלך ממקומו.

גם ביתר המסגדים דרשו קבוצות צעירים לתקוף את תל-אביב. המתונים הושתקו ע"י ההמונים, והסערה בחוץ הלכה וגדלה. היוצאים מהמסגד והבאים מעג'מה קראו בגלוי לעלות על היהודים. אומרים, כי הממשלה החליטה בינתיים על הכרות מצב מלחמה ואולם שום פעולות מוקדמות ברחוב טרם נעשו. בשעות שלפני ההתנגשות נמצאו ברחוב הראשי של נוה-שלום, בחלק הסמוך לסמטאות היהודיות רק שני שוטרים לבושים ציבילית ומקלות קטנים בידיהם. בתחנת המשטרה ברחוב בעל שם ישבה קבוצת שוטרי ת"א בלי נשק. הם נמצאו כל הזמן בפנים משרד התחנה ולא סובבו בחוץ. שוטרים אחדים בלתי מזוינים מתל-אביב ומיפו עמדו בין היהודים והערבים בשכונת אופס הים ועל יד שכונת ברנר. אולם לא היה להם כל כוח לעצור בערבים.

סמוך ל-12 בצהריים פרצו ההתנפלויות של הערבים בהיקף של עיגול רחב, דרומית מערבית, ודרומית מזרחית של ת"א, החל משכונת אופס-הים ועבור דרך כרם התימנים, נוה-שלום ושכונות גבול המזרח של העיר: נוה-שאנן, שכונת העובד ושכונת שפירא מזרחה לנוה-שאנן. יריות הגיעו מצד מזרח לבית החרשת "פעמון", בהמשכו של רחוב הרצל, בחלק השייך ליפו.

לשמע היריות הראשונות נסגרו החנויות בת"א, ולעברים שונים הובהלו אנשים במכוניות וברגל לעצור בהמוני הערבים התוקפים מכל צד.

ההתפרצות הראשונה נעשתה מצד הערבים שיצאו ממסגד מסעודיה (חסן בק) וחדרו לרחובות שכונת אופס הים. בלכתם מהמסגד לצד היהודים התנפלו לעיני יהודים רבים על העגלון רון שהלך להוציא את עגלתו מבין הבתים הערבים. כמה ערבים התנפלו עליו ודקרוהו בסכינים. יהודים אחדים מיהרו לעזרתו. התלקחה התנגשות, הופיעה המשטרה הבריטית שירתה יריות אחדות ממכונת ירייה, והערבים התפזרו.

היריות הראשונות כאילו שימשו אות ליתר הערבים וההתנגשות החלה מכל צד.

משכונות הערבים שלצדי רחוב הכרמל וכרם התימנים פרצו המוני ערבים לצד מחנה ברנר ועל בתי כרם התימנים. גם כאן נעצרו על ידי יהודים ונתפזרו כשהגיע אותומוביל צבאי אשר ירה פעמים אחדות.

לאורך הרחוב הראשי של נוה-שלום היתה ההתנגשות ממושכה הרבה יותר. שם ירו הערבים מתוך בתים ומאחורי גדרות וסמטאות. כאן היתה התקפה כמעט רק בנשק חם. גם שתי פצצות הושלכו כאן מהערבים על היהודים. אבטומוביל של הצבא לא הועיל כאן הרבה. התוקפים הערבים נחבאו למראוהו והציצו שוב לאחר שעבר.

ההתנגדות מצד היהודים היתה כאן חזקה. ליד מבוא כל סמטא עמדו יהודים והדפו מדי פעם את הערבים המתקרבים, שלא יכלו בשום מקרה לחזור לבית ואפילו לסמטא.

במקומות האלה נפצעו יהודים אחדים.

קשה ביותר היתה התנפלות הערבים מצד מזרח. מתוך פרדסים ומאחורי עצים המטירו אש מרובים ומאקדוחים על שכונות העובד ושפירא ועל הבתים הקיצוניים של נוה-שאנן. כל רגע פלחו את האויר יריות שנשמעו עד מרכז העיר. כאן היה רב מספר הפצועים מהמגינים שיצאו לעצור את ההתקפות.

הערבים משכונת אבו-כביר ירו על כל אבטומוביל יהודי שעבר בסביבתם. משנשמעו היריות מקצות העיר נסגרו החנויות גם במרכזים. אבטומובילים, וכל רכב התרוצצו לכל עבר, כדי להספיק אנשים לעזרה במקומות התורפה. סכנת התנועה היתה קשה ואמנם נוספו אל קרבנות הקרבות גם 3 שנפצעו מפגיעות אבטומובילים וביניהם אשה אחת, שמתה כשעתים אחרי הפגיעה.

עד 3 אחה"צ הוכאו ל"הדסה". הרוג אחד ו-7 פצועים. אולם מרבית הקרבנות היו אחרי שלוש במזרח העיר, מהיריות מהפרדסים. מעשה הגבורה של קבוצת צעירים מזוינים באקדוחים – הנסיעה לתוך שכונה ערבית כדי להציל 4 פועלים יהודים שנשארו בשכונה זו, בבית בחרשת לספירט של פולר – עלה ליהודים בשלשה הרוגים וכמה פצועים. כ-15 איש היו הנוסעים באבטומוביל אל ביהח"ר הזה. משהגיעו למקום, נפגשו ביריות מכל צד. האש חזקה עליהם עוד יותר כשקפצו מתוך המכונית. המון ערבים הסתער עליהם גם מקרוב בחרבות ובפגיונים. במקום הזה נהרגו בנימין גולדברג, בנו של י. ל. גולדברג, אייזיק פיינגולד, שבני משפחתו נמצאו בביהח"ר, וברקוביץ, קצין המכס. כולם נוקבו ע"י כדורים. אולם גולדברג נחתך גם ע"י פגיונות, לאחר שהיה כבר מפולח כדורים. הוא גסס עוד כשעתים בביהח"ר "הדסה". הפצועים הקלים עמדו עוד שותתי דם וירו בתוקפיהם ועזרו להניסם את הפועלים מביהח"ר הביאו אח"כ בעזרת המשטרה שלמים העירה.

על שכונת נוה-שאנן החלו היריות ב-2:30. משנפלו בשכונה בקצה מזרחית צפונית כמה כדורים מרובים ואקדוחים מבין הפרדסים, נתנו תשובות אש מצד נוה-שאנן. תשובות אלה שכדוריהן הגיעו עד הגשר המוביל מסלמה עד לנוה-שאנן מנעו את הפלחים מכפר זה להצטרף אל הערבים התוקפים מהפרדסים. קשה היתה גם ההתנפלות על שכונת שפירא מזרחית לנוה-שאנן ורבים הנפצעו בה. היריות היו מהפרדסים ואי אפשר היה למצוא את הירורים. ב-5 הגיעו למקום אנשי צבא והיריות חדלו.

בלילה נתברר, כי מספר ההרוגים היהודים והמתים מפציעיהם – 6 ומספר הפצועים – 20. כחות הממשלה גדלו במשך היום ע"י צבא שבא ברכבת ממצרים. לפי הודעות הממשלה תקפו הערבים בצהרים גם את בית הממשלה. שוטרים בריטיים ירו על התוקפים, הרגו ארבעה מהם ופצו רבים. אניות המלחמה עם צבא הימיה התחילו להגיע למימי יפו ביום ב' כ' אב.

החנויות בת"א היו פתוחות במרכז העיר. חנויות בודדות נפתחו גם בקצוות. אולם משכונות סמוכות לערבים עוד יצאו משפחות יהודים עם תפציהם למרכז תל-אביב.

סמוך לפנה"צ נפצעו עוד שני יהודים שבאו לשכונת שפירא. כדי להוציא תפצים מבתיהם. ערבים ירו עליהם מן הפרדסים. מיד קראו לפלוגה צבא שהקיפה את הפרדסים הערבים בסביבה וחפשה בהם.

ב-30 היתה הלויית ששת הקדושים שעברה בסדר מופתי. קבר האחים החדש נכרה מול קבר האחים של קרבנות מאי 1921.

